

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

פרשת דברים תשפ"ג | גליון עד

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

אמרות קודש מספרו של רבינו

ראשון לציון על מגילת איכה

ההנהגות הראויות להולכים בתורת ה'

איכה יְשֻׁבָה בְּדָד הָעִיר רַבְתִּי עִם הַיְתָה פְּאַלְמֶנָה. (א, א)
יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל שקודם חורבן הבית כשחטאו ישראל נסתלקה השכינה מעיר ירושלים, ושלט שם הסטרא אחרא הנקרא 'צרעת', וזהו שמקונן הנביא, איכה נהיה הדבר הזה שישבה בدد, שנסתלקה השכינה וברח דודי, והיא יושבת "בדד" כמצורע - שהרי כשנסתלקה השכינה, שולט שם הסטרא אחרא שהיא צרעת, ועל ידי זה יכלו האויבים לסלק את ישראל.

עוד יש לפרש, דזהו בדרך שאלה ותשובה, "איכה ישבה בדד" מה גרם שיגלו ישראל מירושלים ותישאר שוממה מבלי בנים, ומשיב המקונן עצמו ואומר "היתה כאלמנה" משום שהבעל איננו והיתה כאלמנה, שברח דודה, ובאו שודדים והגלו בניה מתוך חיקה.

כִּכּוֹ תִבְכֶּה בְּלֵילָה וְדִמְעָתָה עַל לְחִיָּה אֵין לָהּ מִנְחָם וְגו' גְּלִתָּה יְהוּדָה מֵעַנְי וְגו'. (א, ב-ג)

מסדר הפסוקים לכאורה משמע שלא בכו על הגלות, שהרי הגלות נאמר אחרי הבכיה. ויש לפרש, דמיד כשהתחיל ה' למאוס בה וסלק שכנתה ממנה התחילה לבכות, ואפילו שעדיין לא התחיל הגלות, והטעם שבכתה, אולי ישמעו ויחוסו לחזור בתשובה ולא יגלו, אבל "לא היה לה מנחם" לבכיותה, שלא חזרו בתשובה ולכן גלו.

היא יְשֻׁבָה בְּגוֹיִם לֹא מְצָאָה מְנוּחָה כָּל רִדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים. (א, ג)

יש לפרש שהכתוב מפרש טעם עונש הגלות בדרך מדה כנגד מדה, היות שהיא "ישבה בגוים" כשרצו לישב ולהתיישב בין הגוים, ואמרו שאין הפסד בזה, ואין כל חילוק אם יושבים בירושלים או בין הגוים, לכן אמר הקב"ה שיתקיים בהם "לא מצאה מנוח" שלא יוכלו לישב במקומם וירדפו וישיגו אותם, אפילו "בין המצרים" - שהם כבר בצער וצרה, עם כל זה לא ניחחו אותם.

הִיָּו שְׂרִיָּה פְּאַלְיִים לֹא מְצָאוּ מִרְעָה וַיִּלְכּוּ בְּלֹא כֹחַ לַפְּנֵי רִדְף. (א, ו)

יש לפרש, דהיות שהשרים היו נוהגים כמו ה"איל" שהולך ואוכל בכל מקום שיש שם מרעה, ואינו חושש מאיסור גזל, וכן הם היו לוקחים ואוכלים משל אחרים, לכן שילם ה' להם שהלכו בלא כח, ולא הועיל להם כלום כל מה שאכלו ונהנו מן הגזל.

חטא בעבירה או שלא עשה רצון ה' כראוי. וזה הפירוש "בין פארן ובין תופל" פארן - מלשון פאר, ותופל - מלשון תפל שהוא חסר מלח, וזהו מורה על העצבות, וצריך לשלב שתי הענינים 'צהלתו בפניו ודאגתו בלבו'.

ז. "ולבן" שיהיה לו לב נקי וטהור וירחיק ממנו שנאת הבריות והקנאה והתחרות והמשטמה, ועל ידי כן יהיה לבו "לבן" שהוא כינוי לטהרה.

ח. "וחצרות" שיקבע מקומו בחצרות בית ה' שהם הבתי מדרשות, וילמד תורה בקביעות כמו יעקב אבינו, ולא יסתפק בלימוד אקראי.

ט. "ודי זהב" שלא ירדוף אחרי תאוות והבלי עולם הזה, 'וצריך האדם להסתפק בהכרח'.

וכמו כן יהיה בעיניו כל מה שיש לו כאילו יש לו כל זהב שבעולם, ו**בזה יטהר לבבו לעבודה העליונה הוא עבודת 'אלוקים חיים'**. עד כאן דברי רבינו הקדוש בפרשתינו.

ויש לציון, רמז מיוחד מה שאמר האדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זצ"ל, כי במכוון יצא לרבינו לעסוק בתשע מידות טובות אלו בפרשת דברים, כי באלו ימים דברים חלים תשעת הימים, וכדאי שבכל יום יעסקו לפי הסדר בלימוד מדה אחת, ובכך תוחש גאולתנו במהרה בימינו אמן. (תנחומך ישעשעו נפשי, עמוד 395)

ונמצינו למדים מדברי רבינו, ש'טהרת הלב' אינה רק בההעדר ממחשבות רעות נגד הקדוש ברוך הוא, אלא היא כוללת טהרת הלב גם כלפי בין אדם לחבירו, עד שהלב יהיה טהור ונקי מכל שנאה ותחרות, כי בלי לב טהור אי אפשר להשיג את התורה.

אֶלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל פְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר פְּעֶרְבָה מִלְּשׁוֹן סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תּוֹפֵל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדֵי זָהָב. (א, א)

כתב רבינו לפרש בדרך רמז, שמשא רבינו לימדס בפסוק זה **כללות יראת ה', ומידות הגונות להולכים בתורת ה', והם תשעה:**

א. "**בעבר**" להתלמד ממידתו של אברהם אבינו שנקרא 'אברהם העברי', להיות גומל חסד. ועוד זאת לדעת שהאדם הינו עובר אורח בעולם הזה.

ב. "**הירדן**" מלשון מרדות והכנעה, שהאדם יכניע עצמו בענווה ושפלות גמורה, ואז יוכל להיות רודה ושולט על היצר הרע המפתה אותנו.

ג. "**במדבר**" שיהא עניו וישים עצמו כמו המדבר שכולם דורכים עליו.

ד. "**בערבה**" שצריך להקפיד שהענוה תהיה בדרך הנכון והראוי, ולא יעשה עצמו עניו במקום שצריך להוכיח אחרים על חטאם, ולא יאמר מי אנוכי שאוכיח אותם, כי כל ישראל ערבים זה לזה וצריך להוכיחם.

ו"בערבה" מתפרש בשתי אופנים, מלשון 'ערב ומתוק', ומלשון 'ערבות' שכל ישראל ערבים זה לזה וצריך להוכיח.

ה. "**מול סוף**" שתמיד יהיה מול עיניו מה היא בסופו, לזכור יום המיתה, ומתוך כך ישוב בתשובה שלימה, כמאמר חכמינו ז"ל 'שוב יום אחד לפני מיתתך', ובכל יום צריך לחשוב בלבו שזה יומו האחרון עלי אדמות.

ו. "**בין פארן ובין תופל**" שהאדם צריך שיהיה צהלתו בפניו להראות פנים מאירות לכל אחד, ודאגותיו בלבו שמה

הלכה ודרוש

אם ארץ סיחון ועוג ניתנה לאברהם

אָרֶץ רַפְאִים מְקֻשָּׁב אִף הוּא רַפְאִים יִשְׁבוּ בָּהּ לְפָנַי וגו'. וּלְפִי דְבָרֵי בְרִיָּתָא שֶׁל סְפָרֵי שְׁהֶבֱאִיתָ בְּפָרְשֵׁת מִטּוֹת שְׂאֲרָץ סִיחוֹן וְעוּג אֵינָהּ בְּכָלֵל הָאָרֶץ שְׁכַרְתָּהּ ה' עִם אֲבְרָהָם. יִדְּקֵךְ מִה שְׂאֲמַר הַפְּתוּב הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רַפְאִים עוֹז"ה, הַהוּא יִקְרָא וְלֹא יִקְשָׁב, פְּרוּשׁ, שְׁהַעוֹלָם קוֹרְאִים אוֹתוֹ אָרֶץ רַפְאִים אֲכָל כְּפִי הָאֲמַת אֵינָה נִחְשָׁבֶת רַפְאִים. (ב, כ)

רבינו מפרש שארץ סיחון ועוג אינה בכלל ארץ רפאים שניתנה לאברהם, אלא בני ישראל נטלוה מעצמם, ורק אח"כ נקראת כפי האנשים ארץ רפאים. וחזר על פירושו להלן (ג, יג) בקרא ד"הווא יקרא ארץ רפאים". וחולק בזה על פירש"י ורבינו בחיי ורשב"ם ועוד מפרשים שם, שפירושו שהווא יקרא ארץ רפאים 'היא אותה שנתתי לאברהם'.

אולם רבינו עצמו להלן שם בהמשך, פירש בפירוש שני כדברי הראשונים הנ"ל, אלא שחידש שם שארץ סיחון ועוג הגם שנתנם ה' לנו, לא ניתנו לנו לדירה, מפני שאינה ראויה לקדושה, ולזה אמר משה על עיקר ארץ ישראל "הארץ אשר נשבע ה' לתת לנו" היינו לדירתנו, מה שאין כן ארץ סיחון ועוג, עיי"ש בדבריו.

ועיין בפרשת דרכים (דרוש שמיני) שהקשה דכיון שאמר השי"ת (במדבר כ, יב) "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם", האיך כבש משה ארץ סיחון ועוג שהרי בכלל ז' עממין הם, והנהיה בקושיא. ברם לפי"ד רבינו אתי שפיר, דהרי לשון השבועה הוא אשר נתתי להם" (להם"ו) והרי עבר הירדן אינה בכלל הארץ אשר נתתי להם"ו, וכמו שביאר רבינו תיבת "לנו" הדכונה לדירתנו. [וכש"כ שלפי פשוטות משמעות הספרי שהביא רבינו שם שארץ סיחון ועוג אינה מארץ ישראל כלל, לא קשה מעיקרא קושיית הפרשת דרכים].

ובספר בית שלמה (שרייבר, ח"א עמוד רנ"ז) תלה בזה תירוצי התוס' (יבמות טז, א) וחגיגה ג, ב ד"ה עמון ומואב), שהקשה ר"ת על מה שפירש"י שם שארץ עמון ומואב כיבש משה מסיחון ונתקדשו בקדושת הארץ ועכשיו בבית שני בטלה קדושתה, וקשה בדפסחים (נב, ב) איתא דג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל, ועבר הירדן היא ארץ סיחון ועוג, אלמא שקדושה עולי בכל.

ואומר ר"ת דהתם בארץ סיחון ועוג שלא היתה של עמון ומואב, אבל ארץ סיחון שכיבש מעמון ומואב לא קדשו עולי בכל. ועוד אמר ר"ת דמצינו למימר דהכא בארץ עמון ומואב שלא כיבש סיחון מעולם, שלא קדושה אפילו עולי מצרים, עיי"ש.

והנה התירוץ הראשון שחילק ר"ת דארץ סיחון ועוג עצמה קדושה טפי ממה שכיבשו וטיהרו, מסתברא רק לפי רש"י ושאר ראשונים הנ"ל שבאמת ארץ זו ניתנה לאברהם, ולכך קדושה טפי. אבל לפי רבינו אין טעם לחלק ביניהם, וצ"ל כתירוץ השני של ר"ת.

למה הו"א שקדושת ארץ סיחון ועוג לא בטלה בגלות

בראשון לציון (חגיגה ג, ב) הביא רבינו את שיטתו כאן שארץ סיחון ועוג אינה בכלל הארץ שהבטיח ה' לאברהם, אלא נטלוה מעצמם. ויישב ע"פ זה דברי הרמב"ם (פ"ד מהל' שמיטה הכ"ח), שכתב וז"ל: עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וספיקי סוריא ועבר הירדן מותרים באכילה, לא היו ארצות אלו חמורים מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים [שכבשו את הארץ, ולא החזיקו בהם עולי בכל בבית שני, שלכן כתב הרמב"ם שם (הל' כ"ו) שהקילו בהם שספיקיהם מותרים], ע"כ. והקשה הראב"ד, למה היה הרמב"ם צריך ללמוד עבר הירדן מקו"מ מאותם ארצות שלא החזיקו בהם עולי בכל, הרי בעבר הירדן עצמה לא החזיקו עולי בכל, וכן סוריא, וא"כ שוים ממש לאותם ארצות, ולמה יהיה הו"א שיהיו חמורים מהם. עיי"ש ובנו"ח מה שכתבו בזה.

ותירץ רבינו, דהנה המקור לעיקר דין זה דקדושה ראשונה שכבשו עולי מצרים בטלה, ילפינן בגמ' (יבמות פב, ב) מדכתיב 'והביאך ה' אליך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה', קדושה ראשונה ושניה יש להן (פרש"י) דירושא ראשונה בימי יהושע היא ירושה וכן שניה דבימי עזרא, כי כשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ הראשונה, והוצרכו לקדש קדושה שניה בימי עזרא, ומן הסתם פסוק זה שהבטיח השי"ת שלאחר שיגלו יחזרו אל הארץ, הוא רק על הארץ שהבטיח לאברהם, ולא על עבר הירדן שלא נתן לאבות אלא נטלוה מעצמם, כמבואר בדברי רבינו כאן, וא"כ היה מקום לומר שעל עבר הירדן לא נאמר הך קרא שתתבטל קדושה ראשונה. ולזה כתב הרמב"ם דמ"מ לא יהיו ארצות אלו חמורים מהמקומות בארץ ישראל עצמה שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בכל.

ונראה לפרש כוונת הרמב"ם לפי פירוש רבינו, שא"ל לומר שעבר הירדן שהוא רק טפל ותוספת להארץ עצמה (שהרי רק מעצמם נטלוה), יתא חמור מהמקומות בתוך הארץ עצמה שבטלה קדושה ראשונה שקידשו עולי מצרים, ולכן בהכרח שגם בעבר הירדן בטלה קדושה ראשונה, הגם שהם ראויה מהכתוב לעבר הירדן.

וסברא זו דלא היא טפל חמור מן העיקר מצינו בכמה מקומות, וקייצם כעמיר גורנה הגר"י ענגיל בלקח טוב (כ"ל י"ז) עיי"ש, וע"ע סברא זו בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קע"ב ד"ה ולענין), ובשו"ת באר יצחק (סי' ח' ענף ו'), ועוד.

אגדה והסידות

החכם השלם מדבר דברי מוסר השוים לכל

אֵלֶּה הַדְּבָרִים וגו'. עוד ירמז עו"ה אֵלֶּה פֶּסֶל כָּל הַדְּבָרִים חוּץ מֵאֵלֶּה, שְׂאִין מְדַרְגָּה שְׁנֵה לְדְבָרִים אֵלֶּה. וְנִתֵּן הַפְּתוּב טַעַם מֵעֲלֵתָם: א' אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה מִצַּד מַעֲלֵת הַמִּדְבָּר שְׂאִין פְּמוּהוּ עֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׁהַעֲדֵה ה' לְשִׁנֵי אֲחִיו פְּכָתוּב בַּתּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר יב ז-ח), ב' אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל מִצַּד מַעֲלֵת הַנְּדָבָר אֵלָיו, אִמָּה שְׁלֹמֹה.

וְרָמַז עוֹד בְּאוֹמְרוֹ אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל, פְּרוּשׁ, לֹא לִישְׂרָאֵל שְׁהָיו נִמְצְאִים נִגְלִים שָׁם בְּדוֹר הַהוּא לְבַד הָיו הַדְּבָרִים, אֲלָא לְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם הָיו וְאֲשֶׁר עֲתִידִין לַהֲיִית, כִּי תוֹרָה שָׁם מֹשֶׁה בְּדְבָרָיו עֲלִיּוֹנִים אֵלֶּה, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְמַזְם כָּל דְּבָר הַפְּתוּב בְּדְבָרִים אֵלֶּה, הָרִי שְׂאִין דְּבָרִים בְּעוֹלָם בְּמִדְרָגָה שְׁנֵה לְדְבָרִים אֵלֶּה, וְהוּא מְאָמַר אֵלֶּה הַדְּבָרִים, פְּרוּשׁ, וְאִין דּוֹמָה לָהֶם. (א, א)

בספה"ק 'אור המאיר' הביא דברי רבינו כאן, והאריך לבאר על פי דרכו כוונת פסוק זה. ועולה מדבריו ששני הטעמים שכתב רבינו שמחמתם 'אין דברים בעולם במדרגה שוה לדברים אלו', הריהם שייכים זה לזה. שדוקא משה רבינו ע"ה שהיה החכם השלם, והיה בו מדעת קונו, היה יכול לדבר דברים כאלו השווים לכל נפש מישראל הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכל אחד ואחד ימצא בהם מרגוע לנפשו בהנהגה והדרכה בעבודת הבורא. משא"כ מי שאינו במדרגה כזו, אינו יכול לומר דברים השווים לכל, שהלא אם מוכיח לאנשים פשוטים, אין בזה תועלת לחכמים, ואם מדבר בדברים גבוהים, אין מזה תועלת לפשוטי העם.

והביא מעשה כעין זה מהמגיד הק' ממעורטיש ז"ע: "שפעם אחת היינו מסובין בבית המגיד זצלה"ה, ונאספו הרבה גוונים אנשים זקנים עם נערים, ופתח פיו לדבר דברי תורה במשל הנזכר במאמרם (ב"ק ס, ב) 'מי שהיה לו שתי נשים, אחת ילדה ואחת זקנה, זקנה מלקטת שחורים וילדה מלקטת לבנים, ונמצא קרח מכאן ומכאן'. ואמר שכך הענין בדברי תורה שנתנה אש שחורה על גבי אש לבנה, 'אש שחורה' רומז לדבורי יראה וכדומה מדברי מוסרים הנוגע לנערים אשר לא עמדו עדיין בסוד ה' וצריכים להפחידם בענייני יראה, 'ראש לבנה' רומז לענייני אהבה ורומזים וסודות התורה הנוגע לאישים משכילים להבינם טוב טעם השגת הבורא.

וכיון שבאים לדרוש פני הרב הרבה גווני בני אדם, אלו מושכין ושואלין את הרב מענין יראה ואלו מושכין מענייני אהבה, נמצא קרח מכאן ומכאן, ואין לו פה להשיב כענין, אלא א"כ מי שהוא חכם הכולל ונפשו רחבה עליו ויש לו התפשטות הדעת יכול להמציא דיבורים השווים לכא"א לפי ערכו ותבונתו'.

והעלה מזה רמז מוסר איך הצדיק יאמר לרבים דברי תוכחות ודרשות, ואיך יוציא מפיו דברי תורה ותפילה, שזוהו על ידי שישים אל ליבו שכל דבריו יהיו בדחילו ורחימו, וישים את כל כוחותיו ומאמצי כוחו ומגמתו באותיות היוצאים מפיו, על ידי זה יכנסו דבריו בלב כל השומעים בחזקה, ויבער בקרבם כאש בוערת אל התורה והעבודה.

ונמצא אין לך קישוט גדול מזה בהיות החכם יושב ודורש אפילו לפחות הערך, שמעורר לבם בקרבם לתורה ועבודה כפי ערכם ותבונותם, ועוד קישוט שני בהיות השומעים אשר חכמת אלהים בקרבם אונם שומעת תורה ומוסר וכולין ליקח לעצמם רמזיא דחכמתא מכל דבר בעולם ואפילו מנכרי בשוק, ועתה שהטו אונם לשמוע מהמכיח החכם דברים העומדים ברומו של עולם נתוסף אצלם חבה יתירה לעבודת הבורא'.

ובדומה לזה כתב בספה"ק 'מאור ושמש' (דברים) כי כל אדם יכול להבין מדיבורי הצדיקים רמז מוסר למעשיו הרעים אשר עשה, 'כאשר ידוע ומפורסם מאדמור' איש אלהים מו"ה אלימלך זצוק"ל שהיה עומד לפני ביתו, וסבבוהו בני אדם בעגולה, והוא היה עומד באמצע וסיפר איזה מעשה באיזה ענין לפניהם, וכל אחד ואחד מהם היה לבו נשבר על שנים עשר קריעים, וכל אחד מהם סבר שסיפר המעשה הזאת עבורו ומרמז על מעשיו אשר לא טובים אשר עשה, וזה סבר שאליו הדברים מגיעים, כן היה אצל כל אחד ואחד. הגם שהארץ כונתו בסיפור המעשה לאיזה ענין הצריך לו, או שמכוין שיצא מהם איזה מוסר והנהגה, אף על פי כן עלה לו שיועיל לכל נפש השומעים דבריו. וזה (ע"ז יט, ב) אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכים לימוד'.

וראה עוד כעין זה בספר 'תולדות אדם' להרה"ק רבי יהושע מאוסטרובה ז"ע (ריש פר' מצורע), וזה לשונו: 'בדורות שלפנינו כאשר באו אנשים להצדיק לעורר לבם בדרכי ה', לא היה צריך להאריך עמהם בדברי תורה לעורר אותם, כי תיכף ומיד בדברם עמהם דיבורים אחדים נתעוררו ורוח נכון נתחדש בקרבם, ואפילו משיחת חולין שלהם לקחו לקח טוב, כמאמר חז"ל במדרש שחור טוב ששקולה שיחת חולין של תלמידי חכמים כנגד כל התורה, וכמו ששמעתי מספרים מרבי אלימלך ז"ע שהיה עוסק בין מנחה למעריב בסיפורי מעשיות בדברים פשוטים, וכל אחד ואחד שהיה אז בעת שדיבר דבריו לקחו לעצמם מוסר והתעוררות ע"י סיפוריו'.

מאת מגידי שיעור והוגי תורת האור החיים הקדוש מעידים: עם הספר 'כל הכתוב לחיים' הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר 'אור החיים' הקדוש, מרגישים 'מתקנת ועריכות' בדברי האור החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורת הקדושה. עד בכדי ש'משנתענין ומתלהטין אחריה'.

להשיג בכל חמיות הספרים, או בקו ה'מורשת' 0733-743.620

גידסא דינקותא של רבינו ומי היו רבותיו

ואף מה שהצביע על רוב חסדיו של זקנו, שהיה עוסק בצדקה - גם רבנו היה גבאי צדקה, כפי שכתב בהקדמתו ל'אור החיים'.

חכמי סאלי, המעלים על ראש ספרו של רבנו את זכר זקנו הצדיק, מציינים בהסכמתם ל'חפץ ה':

"וזרוק חוטרא אוירא אעיקריה קאי, הרב המחבר, 'ולבית אבותם' כתיב, בן זקונים הוא לו הרב המחבר להגאון זקנו הנזכר, וכל מה שקיבל מרביותיו הנזכרים הכל מסר לבנו המחבר, ובני בנים הרי הם כבנים, ויסמוך את ידו עליו ועשאו ככלי גדוש מלא חכמה".

על חכמים נוספים שלימדוהו תורה לרבנו בשחרותו, איננו יודעים ולא מצאנו לכך מקור. כי גם כאשר מזכיר רבנו בספריו לשון על תורה ששמע מפי חכמי הדור הקודם, אין בכך כדי להגיד שהיו רבותיו והוא תלמידם, אלא שהיה מתאבק בעפר רגליהם של חכמי הדור ושותה בצמא את דברי הצדיקים מאורי העדה - כדוגמת הגאון המקובל רבי אברהם אזולאי זצ"ל.

[ב'שם הגדולים' (מערכת גדולים אות א, בערכו של הגאון רבי אברהם אזולאי זצ"ל) כתב הרב חיד"א זצ"ל: "ושמעתי מהרב המופלא חסידא קדישא מהר"ח נ' עטר זלה"ה, שהוא הכיר להרב ז"ל... ואמר הרב מהר"ח הנזכר, שהוא היה לו איזה קמיעות כתובות מהרב"].

וכן אצל הגאון רבי משה בירדוגו אבדק"ק מכנאס זצ"ל, שרבנו היה לו 'תלמיד חבר'.

[הגאון רבי משה בירדוגו זצ"ל - הנודע בכינויו 'המשב"ר', שהוא נוטריקון של שמו, וגם ספרו על הש"ס הוא 'ראש משב"ר' - היה מבוגר מרבנו בכעשרים וחמש שנים, וגם מתואר בלשון רבנו "אחי הגדול, גדול החכמים", ומכך משמע שהיה רבנו בבחינת 'תלמיד חבר' להמשב"ר].

לא שרדו בכתובים ובשמועות ידיעות נוספות על ימי עלומיו של רבנו ועל הליכותיו בשחרית שנותיו, מהן היינו יכולים לקבל מושג על צמיחת קומתו של אדם גדול בענקים.

נותרו איפוא כמוסים וחתומים שליכות הסולם שראשו הגיע השמימה ---

המו"ל, הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רבינוביץ אבדק"ק פלאוונא זצ"ל, שאביו - הגה"צ רבי צבי מאיר אבדק"ק ראדומסק זצ"ל - היה רגיל להראות לילדיו את דברי ההקדמה הזו, באומרו שעליה תמך אביו הקדוש יתדותיו בהדרכתו לחסידיו שיהדרו שעיקר לימודם יהיה בהשכמה אחר חצות לילה.

ומעיד רבינו הקדוש, אף גם הוא רבי חיים בן עטר הזקן, רבים קמים עליו, וכמה צרות עברו עליו, והוצרך לנוד ממקומו מעיר לעיר מהרודפים. ואף גם זאת, כל מקום שגלה מורי הרב, שכנה עמו, זהו מושב זהו בית המדרש.

ושם קנה לו תלמיד גגון אשר למדו חכמה וזכה בו בזה ובבא, ה"ה ידיד נפשי אחי וראש החכם השלם שארי הרב המחבר ספר 'אזן שמואל' וספר 'כתר תורה'. כללן של דברים, הצצתי וראיתי דביקותו בו ית', אפילו בעת טרדתו לא נמנע מהביט אל ספר המקרא, וממנו למדתי קצת מעשים כטיפה מן הים".

מעניין להיווכח, כל כל אותן מעלות ששיבח בהן רבנו את זקנו, מצינו בהנהגתו שלו:

מה שכתב שהיה משכים בחצות לילה לעסוק בתורה - כיצא בזה כתב הגאון רבי שלמה חסאן זצ"ל (חתן הראשל"צ מהר"ט אלגאזי זצוק"ל), בהקדמת הספר 'קדשי דוד' לאביו הגאון רבי דוד חיים שמואל חסאן זצ"ל - מגדולי ומובהקי תלמידי רבנו -

שהנהגת רבנו בישיבתו 'כנסת ישראל' עשה משמרת משמרות בארעא ירושלים דדהבא חברות"א כלפי שמיא, כמספר צבאיו, לא זז ידו מתוך ידו, משמרה ראשונה ומשמרה אחרונה, נמנה עמהם שואג כארי כעין מלכותא דרקייע".

אף מה שציינו, שבכל מקום שהלך קבע בית מדרש והעמיד תלמידים - הלא כל ימיו היה רבנו תופש ישיבה, ולמרות ההרפתקי והנדודים דעדו עליה לא פסק מהרבצת תורה.

מה שהזכיר את הצרות הרבות שפקדוהו, אך לא מנעוהו מעבודת ה' - הלא כמה האריך רבנו, בהקדמותיו לספריו, שבעודו נאבק עם סערת ים הטרדות, ואף כאשר היה בשערי מות, לא פסק מללמוד "ולמות מתוך תורה חשבת".

שנות שחרותו של רבינו הקדוש, מינקות ממש, מבושמות היו בריח הפלייטון הנודף מן הצלוחית, במעון כפירים ואריות שרוח אלוקים חופפת על מבואותיו.

חכמי סאלי, בבואם להסכים על ספרו 'חפץ ה', העידו בו: "כי מנעוריו גדל עמנו כאב, והלוח הלך בדרכי יושר וביראתו יתברך, עובד ה' בכל לבבו נפשו ומאודו", והוסיפו: "כולי יומא לא פסיק פומיה גירסא, גרסא דינקותא מתרצתא ולא משבשתא".

וכן כתבו תלמידיו בהקדמת ספרו 'ראשון לציון': "אשר בצאתו מרחם אמו קדשוהו שמים, וילך הלך וגדול שתול על פלגי מים, מי בארות ומעיינות החכמה והמדע, ונפשו איתוה ויעש תורתו קבע ללמד דעת את העם ורבים השיב מעוון".

רבנו, בהקדמתו ל'חפץ ה', מציין את יום הגיעו למצוות, שמני אז התעצם והתאמץ לחתור במשוטיו בים הגדול, לעמוד על אמתה של תורה. בהדגישו כי התאמץ לחדש חידושי אמת, ולא כל הרוצה ליטול את האמת יבוא ויטול, כתב: "כי ארכו לי הימים מיום היותי בן י"ג שנים עד היום, והן היום ידעתי כי ידיעתי מכרחת לדעת חכמה ותבונה פהמה".

🌟 "זקניך ויאמרו לך"

רבו שלימדו תורה היה זקנו הגדול, רבי חיים בן עטר הזקן, כפי שכתב רבנו בהקדמת ספרו 'חפץ ה' וזו לשונו:

"וישבתי ללמוד תורה לפני מורי ורבי הרב המפורסם אדוני זקני מורי, אשר נודע בשערים שמו, המופלג החסיד העניו כמוה"ר חיים בן עטר זלה"ה, אשר מימיו שתיתי באר מים חיים, ובין ברכיו גדלתי ובחיקו שכבתי מיום היותי, לשאוב מדרכיו הטובים. ומרוב חסידותו, כמעט אני אומר, שלא עבר עליו חצי לילה בשנינה - אפילו לילי תמוז - מלקום ולספוד כאשה אלמנה על חורבן בית אלוקינו בבכי גדול, ולהשלים הלילה בתלמוד עמי אני ע"ה וכיצא בי מיוצאי חלציו.

[בספר 'אהל שלמה' לתולדות הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע (פיטרעקוב תרפ"ד) כתב

אלפים כבר נושעו

זכות תרומתם למען האור החיים הקדוש
והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

מחברת אור החיים הקדוש
והנצי"ט סט"ו וכתביו הק"ו
המפלים לזכות תורתו

איזה מידה של אברהם רמוז בתיבת 'בעבר'

ואַפְשֵׁר לְפָרֵשׁ כֹּל הַכְּתוּב דָּרָךְ רָמַז בְּאֶפֶן אַחַר, וְהוּא כִּי בְמִקְרָא מוּעָט לְמִד מִשֶׁה פְּלִלוֹת יִרְאֵת ה' וּמִדּוֹת הֶהְגוֹנוֹת הַצְּרִיכִין לְהוֹלִיכִים בְּתוֹרַת ה' וְהֵם מִדּוֹת תְּשֻׁעָה. הָא' שְׁיִהְיֶה לּוֹקֵחַ מִדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם דְּכָתִיב (בְּרֵאשִׁית יד יג) לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי, וְהוּא מֵה שְׁרָמַז בְּאוֹמְרוֹ בְּעֵבֶר. (א, א)

במאור החיים לתלמיד רבינו הביא בשמו: 'בעבר' רמז לישראל שיהיו במדת אברהם העברי, ועוד שיש לישראל להיות עובר כמו [עובר] אורח בעולם הזה, ולא לקבוע כל ימיו בהבל העולם. ולפי"ז כוונת רבינו שיתנהג בעוה"ז כעובר אורח, וכפי שנהג אברהם אבינו. **ובפרשת לך** (יב, ו) מפרש רבינו הפסוק 'ויעבר אברם בארץ': ירמוז כי אברהם היה עובר ולא היה מחזיק עצמו בחשיבות אלא עברי, על דרך אומרו 'אברם העברי'. ומשמע כפירוש הנ"ל. [וע"ע לרבינו בפר' משפטים (כא, ד) שפירש 'עבד עברי' דקאי על הגוף, וז"ל: פירוש 'עברי' עובר, כי אינו קיים לעד, כי מי גבר יחיה ולא יראה מות, על דרך 'כצל עובר].

ובשמש ומגן (נינוי, דרוש צ"ה) פירש ג"כ כוונת רבינו שיתן אל לבו שעה"ז הוא 'עבר' [כמעבר בפרוזדור לעבור לטרקלין] וסופו למות. והעיר לפ"ז מה ההוספה במידת **"מול סוף"**, שפירש רבינו דיזכיר לו יום המיתה ויראה סוף האדם ותכליתו, והרי היינו הך עם מדת 'בעבר'. ואולם עיין בספה"ק **נועם מגדים** שפירש ד'מול סוף' הוא עצה להגיע להכנעה וענוה וידיעה תמידית שהוא עובר אורח, שזה יהיה ע"י שיהיה מול עיניו סוף האדם ותכליתו.

ובספר זכרון אליהו פירש כוונת רבינו שידבק במעשי חסד שהיא מדת אברהם אבינו. וכן פירש **כ"ק אדמו"ר הישועות משה מויזניץ** ז"ל (דברי אלקים חיים, תש"ס):

ובפשוטו נראה כוונת רבינו ע"ד דאיתא במדרש (ב"ר מב, ח) 'אברם העברי' רבי יהודה אומר כל העולם כולו מעבר אחד והוא **מעבר אחד**. והיינו שאברהם לא התפעל ולא נמשך מדרכי כל העולם, והיה אחד יחיד כנגד כולם באמונת אומן בהש"ת ועשיית רצונו, ובמדה זו של 'עברי' צריך לאחוז כאברהם אבינו.

בקשה: ישמח לב מבקשי ה', שזכינו לאור בקשת רבים להתחדשות מרנינה בהדפסת והפצת העלון ברחבי תבל, והיות שההוצאות מרובות בקשתנו ליטול שותפות במלאכת הקודש להקדשת העלון. ניתן לפנות בהודעה ל'קו המורשת' או באימייל g0774904173@gmail.com להנצחה ולזכות ישועה, וזכות רבינו הק' יגן בעדכם להתברך במגן האלף בכל משלח ידיכם ברוב הצלחה.

הודעה: התחדש עלי גליון מדור מרתק ובו חידודים נפלאים בספר אור החיים הק' על סדר הפרשה - בכל שבוע, כדי להרבות ולהפירות דברי רבינו בין הלומדים, בין השולחים חידודים או תשובות מחכימות יוגרלו בכל שבוע כמה מספרי המכון.

כמו כן היות ואנו מתעתדים להשלמת הפרוייקט האדיר בהו"ל לאחר יגיעה של עשר שנים - ספר 'אור החיים הקדוש' עם ביאור זך ומתומצת על דרך הפשט, בשילוב הערות והוספות נחוצות. כאן המקום לבקש ולשתף הקוראים שכל מי שעלה בידו חידושים וביאורים בתורת רבינו, ניתנת האפשרות לשלוח אל המערכת ולהיות בין מזכי הרבים.

"לב טהור" בלי קנאה ושנאה

שְׁיִהְיֶה לוֹ לֵב טְהוֹר וְנָקִי פְּדָרָךְ שֶׁהַתְּפִלָּל דָּוִד (תְּהִלִּים נא) לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי וְגו', וְיִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׂנֵאת הַבְּרִיּוֹת וְהַקְּנָאָה וְתַחֲרוֹת וְהַמְשֻׁטְמָה, וְהוּא מֵה שְׁרָמַז בְּאוֹמְרוֹ וְלָבָן, שְׁיִהְיֶה לוֹ לֵב טְהוֹר שְׁיִתְיַחַס לְטַהָרָה פְּנּוּי זֶה שֶׁל לָבָן. הנה רבינו יצא לחדש תוספת דברים בבקשת דוד המלך "לב טהור ברא לי אלקים", וכלשון קדשו - **שירחיק ממנו שנאת הבריות והקנאה ותחרות והמשטמה**. כלומר, שהמושג "טהרת הלב" אין זה רק במחשבות רעות נגד הקדוש ברוך הוא, אלא היא כוללת טהרת הלב גם כלפי בין אדם לחבירו, שהלב יהיה טהור ונקי מכל שנאה ותחרות, כי בהעדר טהרת הלב טהור אי אפשר להשיג את התורה.

ובפרשת יתרו כותב רבינו, שזה תנאי עיקרי בשביל לזכות להשגת וקבלת התורה, ולכן נאמר [וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל] לשון יחיד שנעשו כולן יחד כאיש אחד. ומפרש רבינו שלא היה סתם כינוס של אנשים במקום אחד יחד שהגופים היו ביחד, אלא שהיה התחברות בין כל הלבבות יחד. וכלשון קדשו: "יעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיו בד בבד [-] שילמדו כל אחד לבד], **אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה**".

[והגאון רבי יהונתן אייבשיץ, בספרו "ערות דבש" (חלק ב דרוש ג) כתב כדברי רבינו בתוספת הרחבה, וזה לשונו: 'טהרת מחשבה' אינה לבד בזה לבל יהרהר ח"ו בעבירה בזנות וכדומה, רק להסיר קנאה ושנאה מחבירו ואהבת ממון יותר מכפי הראוי, ומכל שכן ממון של חבירו, ומתכבד ושמה בלבבו בקלון ותקלת חבירו, ומתאוה למפלת ושפלות חבירו, מחשבת שקרים ופיתוי לרמות הבריות ומחשבות עול איך בשקרים וכזב ינהג, וכנהנה יתר מחשבות והרהור הלב ברמות לבב להתגאה, להונות חבירו בדברים.

כי באמת **הקדימה לכל דרכי יראה ושערי טהרה היא דברים שבין איש לחבירו** שיהיה שלם עם חבירו בלב ובמעשה. וזהו השער לה' צדיקים יבואו בו, דעל ידי כך בא לידי כשרון המעשה והכשר הפעולה בטהרה, ויראה בינו לבין ה' להיות דבק בכל מצותיו וקדוש בכל דרכיו. עכ"ל].

זכותו של רבינו זכרונו צדיק לברכה יגן עלינו.

היים שאל שאלות וחידות על תורת ותולדות רבינו

שאלה:

האם משה רבינו היה מעורב בדברי שיחה עם בני

ישראל?

חידה:

באיזה עיר שהה רבינו בתשעה באב האחרון לחיי עלי

אדמות?

הגרלה שבועית בין הפותרים:

על שאלת השבוע - הספר החדש כתבי האור החיים הקדוש

ועל החידות - ספר נר המערבי

נא לשלוח התשובות לאימייל המערכת

לא יאוחר מיום ראשון בשעה 10 בבוקר

בשיחתו של כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מקארליץ זצוק"ל - לפני חבורת הבחורים - בדבר החשיבות לקבוע לימוד לבילי שישי בספר 'אור החיים' הקדוש, הוסיף והדגיש: כי מלבד מה שזה מרומם כל אחד ובפרט כהכנה לשבת, יש גם סגולה בספר שהוא מרומם כל אחד ברוחניות לפי מדרגתו".